

Biblioteka
BESKRAJNI SVET FANTASTIKE

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Isaac Asimov
“The goods themselves”

Copyright © Isaac Asimov 1972
Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje ČAROBNA
KNJIGA

Ilustracija sa naslovne strane:
Don Dixon

ISBN 978-86-7702-149-8

This translation published by arrangement with Double-
day, an imprint of The Knopf Doubleday Publishing
Group, a division of Random House, Inc.

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2010.

Isak Asimov

BOGOVI LIČNO

Preveo

Aleksandar B. Nedeljković

**Čarobna
knjiga**

SADRŽAJ

I <i>Protiv gluposti...</i>	11
II ... <i>i bogovi sami...</i>	87
II ... <i>bore se uzalud!</i>	203

*Čovečanstvu i nadi da
se rat protiv gluposti
može jednog dana, ipak, dobiti.*

Napomena

Priča počinje šestim odeljkom.
To nije greška. Imao sam svoje
komplikovane razloge za to.
Vi samo čitajte; nadam se
da ćete uživati.

I Protiv gluposti...

6

„Ne vredi!“, reče Lamont oštro. „Ništa nisam postigao.“ Izraz njegovog lica bio je nekako sumoran; to se dobro slagalo s njegovim duboko usađenim očima i s njegovom dugom, pomalo asimetričnom vilicom. I kad su bila najbolja vremena, na njegovom licu je bio sumoran izraz, a sad nisu bila najbolja vremena. Njegov drugi formalni razgovor s Halamom bio je veći fijasko nego prvi.

„Ne dram!“, reče Majron Bronovski smireno. „Nisi ni očekivao da nešto postigneš. Sam si mi tako rekao.“ Bacao je zrna kikirikija u vazduh i hvatao ih, kad su padala nazad, svojim ustima debelih usana. Nikad nije promašivao. Nije bio baš visok, nije bio baš mršav.

„Što ipak ne znači da je bilo prijatno. Ali u pravu si, nije važno. Postoje druge stvari koje mogu i hoću da sprovedem, a sem toga, zavisim od tebe. Kad bi ti samo mogao da otkriješ...“

„Nemoj to završiti, Pit. Sve sam to već čuo. Treba samo da odgonetnem funkcionisanje jedne neljudske inteligencije, ništa više.“

„Jedne inteligencije *bolje* nego što je ljudska. Ta stvorenja iz parauniverzuma *trude* se da budu shvaćena.“

„Može biti“, uzdahnu Bronovski, „ali oni to pokušavaju da sprovedu kroz *moju* inteligenciju, za koju ponekad mislim da je bolja od ljudske – ali ne mnogo bolja.“

Ponekad, noću, u mraku ležim budan i pitam se mogu li različite inteligencije da komuniciraju, mogu li one to uopšte izvesti; a ako sam imao posebno rđav dan, pitam se da li fraza 'različite inteligencije' ima ikakvo značenje.“

„Ima“, reče Lamont ogorčeno. Jasno se moglo videti da se njegove šake, zabijene u džepove njegovog laboratorijskog radnog mantila, stežu u pesnice. „A to značenje je: Halam i ja. Taj tupak slavljениk, dr Frederik Halam, i ja. Mi smo različite inteligencije, jer kad mu govorim, ne razume. Njegovo idiotsko lice postane crvenije, oči izbuljenije, a uši mu se zapaše. Kazao bih i da mu um stane, ali nemam dokaza da se taj um ikad nalazi u nekom drugom stanju kojem bi zaustavljanje bilo suprotnost.“

Bronovski promrmlja: „Koji je to način da se govori o Ocu elektron-pumpe.“

„O tome je reč. On je navodno Otac elektron-pumpe. Ako je ikad bilo kopiladi, onda je ta pumpa jedno od njih. Halamov istinski doprinos bio je minimalan. To *znam*.“

„Znam i ja. Često si mi pričao“, reče Bronovski i baci sledeće zrno kikirikija u vazduh. Nije promašio.

1

Stvar se dogodila trideset godina ranije. Frederik Halam je bio radiohemičar. Slova na njegovoj doktorskoj disertaciji još se nisu bila ni osušila. Nije bilo ni najmanjeg znaka da će Halam uzdrmati svet.

Svet je počeo da se drma zato što je na Halamovom stolu stajala prašnjava reagens-boca sa etiketom „tungsten metal“. Tungsten je američka reč za volfram. Boca nije bila njegova. On nju nikad nije upotrebio. Ostala je tu kao nasledstvo iz nekih mutnih vremena kad je neko od bivših

korisnika te radne prostorije zaželeo, iz nekog davno zaboravljenog razloga, da ima tungsten, to jest volfram. To čak više i nije bio stvarno tungsten. Sastojao se od grudvica pokrivenih debelim slojem oksida; siv, prašnjav, nikom više nije mogao biti koristan.

A onda je jednog dana Halam ušao u laboratoriju (ako treba da budemo precizni, bilo je to 3. oktobra 2070. godine), počeo da radi, nešto pre deset sati pre podne stao i zurio u tu bocu kao hipnotisan. Podigao ju je. Bila je prašnjava kao i uvek, a etiketa na njoj bila je podjednako izbledela, ali on je ipak vrlo prodornim glasom rekao: „Ubio ga bog; ko je *kog vraga* dirao ovo?“

Tako je bar izvestio Denison, koji je te reči čuo i prepričao ih Lamontu generaciju kasnije. Službena priča o tom otkriću izostavlja te fraze; čitaocu službene verzije ostaje slika oštrookog hemičara koji je primetio promenu i istog časa izvukao dubokomudrene zaključke.

Što se nije desilo. Halamu je taj tungsten bio sasvim nepotreban; nije mu mogao biti ni od kakve koristi. Ako je neko neovlašćeno koristio taj tungsten, to Halamu zaista nije ni na koji način moglo biti važno. Međutim, on nije podnosio da mu ma ko pretura po radnom stolu (mnogi to ne podnose) i podozrevao je da ljudi oko njega živo žele upravo to da čine, iz čiste zlobe prema njemu.

Nije se tada našao niko ko bi priznao da ma šta zna o toj stvari. Bendžamin Alan Denison, koji je čuo navedene reči, imao je radnu prostoriju sa suprotne strane hodnika, tačno naspram Halamove sobe; vrata obeju prostorija bejahu otvorena. Digao je pogled i suočio se s Halamovim optužujućim zurenjem.

On Halama nije naročito voleo (voleo ga naročito nije niko) a sem toga, protekle noći je loše spavao. I tako se

dogodilo, a on se toga kasnije prisetio, da je u tom času Denison jedva čekao priliku da se na nekome iskali, a Halam se pojavio kao perfektan kandidat.

Kad mu je Halam podneo bocu pod nos, Denison se izmakao ne krijući gađenje. „Što bih se ja kog vruga interesovao za tvoj tungsten?“, upita on. „I zašto bi iko? Ako samo pogledaš tu flašetinu, videćeš da je dvadeset godina niko otvorio nije; a da nisi spustio šape na nju, video bi i to da je niko nije ni dotakao.“

Halama je polako oblilo crvenilo besa. Napetim glasom rekao je: „Slušaj, Denisone, neko je promenio sadržinu. Ovo nije onaj tungsten.“

Denison je dopustio sebi jedno malo, ali vrlo razgovetno prezrivo šmrktanje. „Na koji način bi *ti* to mogao da znaš?“

Od takvih stvari, od sićušnih dodijavanja i besciljnih uboda, sačinjena je istorija.

Ta primedba bila bi, u svakom slučaju, zlosrećna. Denisonov akademski uspeh, mada podjednako svež kao Halamov, bio je daleko impresivniji; Denison je u toj ustanovi zauzeo poziciju Brilljantnog mladog čoveka. Halam je to znao, ali, što je još gore, to je znao i Denison, i nije krio da zna. Denisonovo 'na koji način bi *ti* to mogao da znaš' s jasnim i nepogrešivo čujnim naglaskom na *ti* bilo je dovoljna i više nego dovoljna motivacija za ono što je usledilo. Da nije bilo toga, Halam nikad ne bi postao najveći i najcenjeniji naučnik u istoriji; baš tim rečima opisao ga je Denison kasnije, u razgovoru s Lamontom.

Službeno, Halam je tog sudbonosnog jutra ušao, primetio da su prašnjave sive grudvice nestale – nije se zadržala čak ni prašina na unutrašnjoj površini – i da se na njihovom mestu pojavio čisti gvozdenosivi metal. Prirodno, ispitao je stvar.

Ali, ostavimo službenu verziju po strani. Denison je bio uzrok. Da se Denison ograničio na jednostavno negiranje, ili na sleganje ramenima, Halam bi po svoj prilici pitao i druge, onda bi se, pre ili kasnije, zamorio od tog neobjašnjenog događaja, ostavio bi bocu po strani, i time bi prepustio da budućnost bude određena tragedijom koja bi se dogodila i koja bi bila (zavisno od toga koliko bi se s konačnim otkrićem zakasnilo) možda malih razmera, a možda drastična. U svakom slučaju, ne bi Halam bio taj koji jaše tornado i odlazi u visine.

Ovako, sasečen tom rečenicom 'na koji način bi *ti* to mogao da znaš?', Halam je samo mogao da odvrati, ludo besan: „*Pokazaću ti da znam.*“

I posle toga, ništa ga nije moglo sprečiti da ne zadre u krajnosti. Analiza metala u staroj boci postala je njegov prvi prioritet, a njegov glavni cilj bio je da zбриše tu nadmenost s Denisonovog uskonosog lica i taj večni trag podsmeha s Denisonovih bledih usana.

Denison nikad nije zaboravio taj momenat, jer njegova rečenica je odvela Halama do Nobelove nagrade, a njega samog bacila u zaborav.

Nikako nije Denison mogao znati (a i da je znao, u tom času ne bi mario) da u Halamu postoji preovlađujuća, silna tvrdoglavost, prestravljena potreba jednog mediokriteta da brani svoj ponos, i da će to u datom trenutku biti presudnije nego što bi sva Denisonova urođena briljantnost mogla biti.

Halam je stupio u akciju odmah i direktno. Odneo je svoj metal u odeljenje za masenu spektrografiju. Za jednog radijacionog hemičara, bio je to prirodan potez. Poznavao je tehničare tamo, s njima je radio, a bio je energičan. Bio

je, zapravo, toliko energičan da je taj posao stavljen ispred projekata mnogo značajnijih i zamašnjih.

Maseni spektrografista je posle izvesnog vremena rekao: „Dakle, ovo nije tungsten.“

Halamovo široko, neveselo lice zbrčkalo se u grubi osmeh. „U redu. To ćemo kazati Pametnjakoviću Denisonu. Želim izveštaj i...“

„Ali, čekajte malo, dr Halame. Rekao sam vam da to nije tungsten, ali to ne znači da znam šta je.“

„Šta hoćete da kažete time da ne znate šta je?“

„To da su rezultati smešni.“ Tehničar je malo razmislio. „Zapravo, nemogući su. Odnos mase i naelektrisanja skroz je pogrešan.“

„Skroz pogrešan na koji način?“

„Previsok. Tako nešto jednostavno ne može postojati.“

„E pa onda“, reče Halam, stupajući svojom sledećom primedbom, bez obzira na to koji ga je motiv pokretao, na stazu koja će ga odvesti do Nobelove nagrade, i to, moglo bi se čak kazati, možda i zaslužene, „utvrdite frekvenciju njegovog karakterističnog iks-zračenja i izračunajte naelektrisanje. Nemojte samo sedeti i pričati o tome da je nešto nemoguće.“

Nekoliko dana kasnije jedan zabrinuti tehničar ušao je u Halamovu radnu prostoriju.

Halam je ignorisao zabrinutost na tehničarevom licu – nikad Halamu osetljivost nije bila svojstvena – i počeo: „Jeste li utvrdili...“ Onda je on sam bacio zabrinuti pogled na Denisona, koji je sedeo za stolom u svojoj laboratoriji; zatvorio je vrata. „Jeste li utvrdili naelektrisanje nukleusa?“

„Jesam, ali pogrešno je.“

„Pa dobro, Trejsi. Uradite ponovo.“

„Radio sam dvanaestak i više puta. Pogrešno je.“

„Ako ste merenjem dobili rezultat, onda tu nema šta da se priča. Ne možemo ratovati protiv činjenica.“

Trejsi je protrljao svoje uvo i rekao: „Moram da ratujem, gos'n doktore. Ako rezultate merenja shvatim ozbiljno, onda je to što ste mi dali – plutonijum 186.“

„Plutonijum 186? *Plutonijum* 186?“

„Naelektrisanje je +94. Masa je 186.“

„Ali to je nemoguće. Ne postoji takav izotop. Ne može postojati.“

„Pa to vam i govorim. Ali to su rezultati.“

„Ali u takvoj situaciji nukleus ostaje u manjku od preko pedeset neutrona. Ne možete imati plutonijum 186. Ne biste mogli zgurati devedeset i četiri protona u jedno jezgro i uz njih samo devedeset dva neutrona i očekivati da se to drži na okupu makar i bilioniti deo bilionitog dela sekunde.“

„Pa to vam i govorim, gos'n doktore“, reče Trejsi strpljivo.

Onda je Halam zastao da razmisli. Njemu je nestao tungsten; jedan od tungstenovih izotopa, tungsten 186, stabilan je. Tungsten 186, dakle volfram 186, ima u svom nukleusu 74 protona i 112 neutrona. Da li je moguće da je nešto pretvorilo dvadeset neutrona u dvadeset protona? To svakako nije bilo moguće.

„Ima li ikakvih znakova radioaktivnosti?“, upita Halam pokušavajući da napipa neki izlaz iz lavirinta.

„Pomislio sam na to“, reče tehničar. „Ovo je stabilno. Apsolutno stabilno.“

„Onda to ne može biti plutonijum 186.“

„To vam i govorim, doktore.“

Halam beznadno reče. „Pa dobro, dajte mi to.“

Kad je opet ostao sam, seo je i zurio u tu bocu zapanjeno. Od svih izotopa plutonijuma, najstabilniji je bio plutonijum 240, kod koga je bilo potrebno 146 neutrona da bi se 94 protona držalo na okupu sa bar kakvom-takvom delimičnom stabilnošću.

Šta sad može da učini? Stvar mu se izmakla iz ruku; zažalio je što je počeo. Najzad, njegov pravi posao je čekao i prosto molio da se uradi, a ova stvar – ova misterija – sa Halamom nije imala nikakve veze. Trejsi je napravio neku glupu grešku, ili je maseni spektrometar raštimovan, ili...

Ma, šta mari? Zaboravi sve to skupa!

Osim što zaboraviti nije mogao. Pre ili kasnije, neizbežno, Denison će svratiti i pitati o tungstenu, uz onaj svoj iritirajući osmeh. I šta bi tad Halam mogao da kaže? Da li bi mogao da kaže: „Kao što sam ti rekao, to nije tungsten.“

Sumnje nema: Denison će tad zapitati: „Je l', a nego šta je?“ Ne može se ni zamisliti ništa što bi nateralo Halama da se izloži onoj vrsti podsmeha koja bi usledila ako bi pokušao da tvrdi da je to plutonijum 186. Morao je, dakle, da utvrdi šta je u boci, i morao je to da uradi lično. Bilo je evidentno da u druge nije mogao da se pouzda.

I tako je nekih četrnaest dana kasnije ušao u Trejsijevu laboratoriju nošen prvoklasnom razbesnelošću.

„Ej, zar mi ne rekoste da je ovo ovde neradioaktivno?“

„Šta?“ reče Trejsi automatski. Onda se setio.

„Ovo što ste nazvali plutonijumom 186“, reče Halam.

„A. Pa, *bilo je* stabilno.“

„Stabilno otprilike koliko i vaše mentalno stanje. Ako vi ovo zovete neradioaktivnim, mesto vam je u vodoinstalaterskoj radnji.“

Trejsi se namrštio. „U redu, gos'n doktore. Dodajte mi to, pa da probamo.“ Uskoro je rekao: „Ne kapiram! Jeste radioaktivno. Ne mnogo, ali jeste. Ne vidim kako sam to mogao da propustim.“

„I u kojoj meri sad ja mogu da se pouzdam u ono tupljenje o plutonijumu 186?“

Ova tema je sad Halama čvrsto držala za grlo. Misterija je postala tako zapanjujuća da je poprimala dimenzije lične uvrede. Ko god da je zamenio boce, ili zamenio sadržaj boce, sigurno je načinio još jednu promenu ili je izmislio novi metal samo da bi od Halama napravio budalu. U svakom slučaju, Halam je bio spreman, samo da bi ovu misteriju razrešio, da razmontira čitav svet ako to bude potrebno (i ako to bude mogao).

Raspolagao je svojom tvrdoglavošću s intenzitetom koji nije bio za potcenjivanje. Otišao je pravo kod G. C. Kantroviča, koji je tad bio u završnoj godini svoje i te kako ugledne karijere. Nije bilo lako pridobiti Kantroviča da vam pomogne, ali kad ga jednom pridobijete, on je naglo počinjao da se pali.

Svega dva dana kasnije Kantrovič je uleteo u Halamovu laboratoriju kao tornado, plamteći od uzbuđenja. „Držali ste ovo golim rukama?“

„Ne mnogo“, reče Halam.

„Onda i nemojte. Ako imate još toga, nemojte. Emituje pozitrone.“

„Da?“

„Energetski najsnažnije pozitrone koje sam ikada video... A što se tiče vaših brojeva o radioaktivnosti, one su preniske.“

„Preniske?“

„Baš tako. Zabrinjava me sledeće: svakim sledećim merenjem dobijam rezultate malčice više od dotadašnjih.“

6 (nastavak)

U prostranom džepu svog mantila Bronovski je pronašao jednu jabuku. Zagrizao ju je. „Dobro, išao si da vidiš Halama i on te je izbacio napolje, što si i očekivao. Šta sad?“

„Nisam još odlučio tačno šta ću dalje činiti. Ali što god da učinim, biće to nešto od čega će on pasti na tu svoju debelu zadnjicu. Video sam ja njega i ranije, znaš; bilo je to jednom prilikom pre više godina, kad sam došao ovde. Tad sam mislio da je on veliki čovek. Veliki čovek... on je najveći podlac u istoriji nauke. Falsifikovao je istoriju Pumpe, razumeš, napisao je novu verziju ovde...“ Lamont se kucnuo prstom po slepoočnici. „Veruje u svoju sopstvenu fantaziju i bori se za nju bolesnom besomučnošću. To je pigmej s jednim jedinim talentom, naime talentom da uveri ljude da je džin.“

Lamont je digao pogled ka širokom, smirenom licu Bronovskog, na kom se, po načinu kako se zgužvalo, videlo da ovo Bronovskog zabavlja, i usiljeno se nasmejao. „Ma, dobro, od *ovog* nema nikakve koristi, a uostalom celu stvar sam ti već ranije ispričao.“

„Mnogo puta“, složio se Bronovski.

„Ali muči me pomisao da čitav svet...“

Piteru Lamontu bilo je samo dve godine kad je Halam po prvi put podigao svoju bocu sa izmenjenim tungstenom.

A u dvadeset prvoj godini svog života, Piter Lamont se zaposlio u Pumpnoj stanici „Jedan“. Istovremeno je na univerzitetu postavljen na jedno radno mesto na Fakultetu za fiziku. Slova na njegovoj doktorskoj disertaciji još se nisu bila osušila.

Za tog mladog čoveka, bilo je to izvrsno postignuće. Pumpna stanica „Jedan“ nije bila onako blistava kao kasnije stanice, ali je zato bila preteča svih stanica, celog lanca koji je sad opasivao planetu Zemlju, što je postignuto uprkos tome što je tehnologija Pumpe bila tek dve decenije stara. Nijedan krupan tehnološki proboj nije ovladao svetom tako rapidno i tako totalno, a i zašto ne bi? Uvođenje Pumpi donelo je besplatnu energiju u neograničenim količinama i bez ikakvih problema. Ono je odigralo ulogu Deda Mraza i Aladinove lampe za čitav svet.

Lamont se zaposlio u stanici „Jedan“ s namerom da se bavi problemima čiste teorije, krajnje apstraktnim; međutim, zainteresovala ga je zapanjujuća priča o razvoju elektron-pumpe. Tu istoriju nikad nije u celosti napisao niko ko bi istinski razumeo teorijske principe Pumpe (u onoj meri u kojoj su se oni uopšte mogli razumeti) a ko bi ujedno bio u stanju da kompleksne stvari prevedu na jezik pristupačan običnoj publici. Naravno, sam Halam je napisao izvestan broj članaka za javna glasila, ali ti članci nisu predstavljali povezanu i obrazloženu istoriju – a baš je takvu Lamont želeo da napiše.

Za početak, upotrebio je Halamove članke, zatim druga objavljena prisećanja – stvari koje bi se mogle nazvati službenim dokumentima – stižući konačno do Halamove planetotresne primedbe koju ponekad nazivaju Velikim Zapažanjem (to uvek pišu velikim slovima).

Kasnije, kad se oslobodio svojih iluzija, Lamont je naravno počeo da kopa dublje, i tad se u njegovom umu pojavilo pitanje da li je Halamova slavna primedba doista bila Halamova. Primedba je bila izgovorena na seminaru koji je označio pravi početak elektron-pumpe. Pokazalo se da je izuzetno teško saznati detalje o tom seminaru, a potpuno nemoguće dobiti magnetofonske snimke onog što je tamo rečeno.

Posle nekog vremena Lamont je počeo da podozreva da nejasnoća informacija o tom seminaru nije sasvim slučajna. Ingeniozno sastavljajući nekoliko podataka Lamont je naslutio da je Džon F. K. Mak Farland rekao nešto veoma slično presudnoj Halamovoj opasci – pre Halama.

Lamont je otišao na razgovor s Makom Farlandom, koji se u zvaničnoj istoriji ni jednom jedinom rečju nije pominjao i koji se sad bavio istraživanjem gornjih slojeva atmosfere, s posebnim naglaskom na solarnom vetru. Nije to bio posao prve klase, ali ipak je donosio lepe rezultate, a imao je i te kakve veze sa efektima Pumpe. Mak Farland je očito izbegao da ga poklopi, kao Denisona, tama zaborava.

S Lamontom je razgovarao ljubazno i ispoljio je spremnost da priča o svakoj temi sem o događajima na onom seminaru. Tih događaja se jednostavno nije sećao.

Lamont je insistirao, iznoseći dokaze koje je već prikupio.

Mak Farland je izvukao lulu. Napunio ju je. Temeljito je osmotrio njen sadržaj. Čudno napetim glasom, rekao je: „Ne želim da se setim, jer nije važno; zaista nije. Pretpostavimo da ja sad ustvrdim da sam tad nešto rekao. Niko mi ne bi poverovao. Ispao bih idiot i megaloman.“

„A Halam bi se postarao da vas penzionišu?“